

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 3/2013

Důležité sdělení	2	Skrytý pomník německého podnikatele	19
Památka Maria hilf!	2	Pomníček věnovaný lesníkům a lesům	21
Památky v okolí Sychrova	5	Pozvánka na horskou slavnost	22
Josef Pattermann - Coupmón	12	Pozvánka na výlet K Hennrichovu kříži	23
Rok 2013 je jubilejní i pro Ruské kříže	14	Odhalení opraveného pomníku v Tongrundu	23
Byla jednou jedna chata...	16		

DŮLEŽITÉ SDĚLENÍ

Na výborové schůzi Spolku Patron, konané 5. září 2013, bylo rozhodnuto, že z vážných organizačních důvodů je nezbytné svolat ještě v letošním roce mimořádnou členskou schůzi. Jelikož ještě není stanoven přesný termín jejího konání, prosíme všechny naše členy, aby sledovali svoje e-maily a webové stránky Spolku Patron.

Spolkový výbor

Památka Maria hilf!

Zdeněk Bláha, Jablonec nad Nisou

Před několika lety jsem se rozhodl přidělat nový kříž na památku zvané Maria hilf! na Dolní Dobré Vodě. Vzali jsme si její opravu za úkol společně s Michaellem Ulbrichem. Celý rok jsem nejdřív sháněl nějaké staré kříže. Chodil jsem po hřbitovech za hrobníky, navštívil jsem i jabloneckou pohřební službu Kopal. Nikde jsem nepochodil. Všude mně odmítli s tím, že žádné nemají, a to i v případě, že by je Spolek Patron odkoupil.

MALÝ KŘÍŽ (obr. 1) nakonec vyrobil Petr Karban. Na můj návrh zhotovil hned křížů více a několik jich je už postavených v Jizerských horách. Velice nám tím při našich opravách pomohl.

Otvor pro malý kříž jsem vysekal již v roce 2009 a kříž jsme zabudovali společně s Petrem Karbanem a Jiřím Herčíkem 27. května 2010. Dále jsem zjistil, že na vrchní skále jsou zbytky po velkém litinovém kříži, který byl pravděpodobně po 2. světové válce ulomen. Po jednání na jedné podzimní schůzi našeho Spolku bylo dohodnuto,

že opravíme památku Maria hilf! kompletně. Proto byly naplánovány další pracovní úkoly na roky 2011–2012.

VELKÝ, HISTORICKÝ LITINOVÝ KŘÍŽ (obr. 2) jsem dostal od Ivana Fojtíka. Byl velmi hezký, ale přelomený. Zajistil jsem jeho svaření, celkové opískování a vyrobení vzpěry kříže.

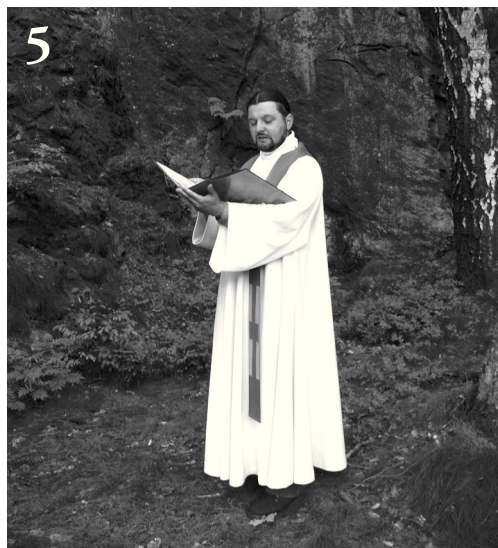
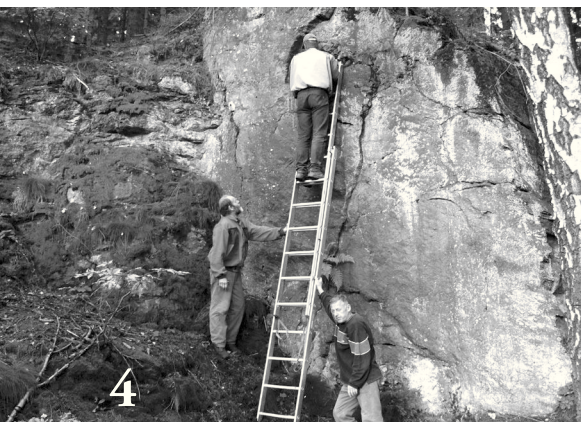
PLECHOVÝ OBRÁZEK PANNY MARIE (obr. 1) velice kvalitně namaloval Miroslav Bičíšťa starší.

SOŠKU PANNY MARIE (obr. 3) přivezl z Prahy Michal Vrbata a Jiří Herčík ji zasadil do kovového podstavce.

Dne 27. září 2012 jsme s Jiřím Herčíkem připevnili plechový obrázek Panny Marie a zároveň zabetonovali velký litinový kříž se vzpěrou. Jiří Herčík také provedl zvýraznění nápisu Maria hilf! barvou na kámen (obr. 3). Během naší práce přijeli Michal Vrbata a Zdeněk Buriánek, kteří z vysokého žebříku upravili místo a poté přilepili sošku Panny Marie (obr. 4). Nakonec oba slíbili, že provedou úklid celého prostoru. Do týdne bylo opravdu vše v pořádku a uklizeno. Na schůzi našeho spolku v říjnu 2012 bylo dohodnuto, že památce Maria hilf! požehná farář v červnu 2013. Do té doby nechá Zdeněk Bláha vyrobit kovovou vázičku na suché květiny.

Památce požehnal farář starokatolické církve ThDr. Karel Koláček (obr. 5) z Jablonce nad Nisou 29. června 2013 ve 14 hodin. Pan Karel Koláček již před dvěma roky požehnal novému kříži na Vyhliďce u Dobré Vody, který jsme i tam upevnili. Již tehdy mně slíbil, že nám Maria hilf! též požehná. Spolek Patron mu tímto ještě jednou velice děkuje za jeho ochotu.

Požehnání se zúčastnilo 12 osob. Za Spolek Patron se zúčastnili manželé Herčíkovi, Milan Poláček, Michal Vrbata, Ladislav Řezáč a Zdeněk Bláha (obr. 6).

PŘÍBĚH PAMÁTKY MARIA HILF!

Ze skály prý skočilo mladé děvče, které čekalo dítě s adjunktem z blízké hájovny. Důvodem bylo, že si jí otec dítěte odmítl vzít. Výčitky svědomí jej potom ale dohnaly k tomu, že se asi tři měsíce po smrti své milé oběsil u skály, která se nachází přibližně 40 m nad místem zvaným Maria hilf, kde je nyní nový litinový kříž. Přesné datum se zjistit nepodařilo, ale dá se předpokládat, že se událost stala před druhou světovou válkou.

Tento příběh mně napsala paní M. Chaloupková z Rádla, která prožila své dětství v hájovně na Dolní Dobré Vodě.

Popisky k obrázkům

- 1) Pomník s malým křížem a obrázkem Panny Marie
- 2) Velký litinový kříž – Jiří Herčík při jeho montáži
- 3) Detail nápisu Maria hilf! a sošky Panny Marie
- 4) Michal Vrbata a Zdeněk Buriánek při montáži sošky Panny Marie
- 5) Farář ThDr. Karel Kolářček žehná památce Maria hilf!
- 6) Společné foto všech účastníků

Památky v okolí Sychrova

Michal Vrbata, Rychnov u Jablonce nad Nisou

SYCHROV A OKOLÍ

Zatímco severní podhůří Jizerských hor patřilo v minulosti pod správu panství Frýdlantského, území jižního podhůří a jižní části Ještědského hřbetu bylo rozděleno mezi několik panství. Jedním z nejvýznamnějších bylo panství Svijanské, které v roce 1820 kupuje francouzský knížecí rod Rohanů a ke kterému postupně připojuje další državy, například sousední panství Dubské (Český Dub). Za své rodové sídlo si Rohanové v Čechách vybrali zámek Sychrov. Pojďme spolu na procházku za drobnými památkami v okolí zámku.

DVOŘÁK ANTONÍN

(Antonín Leopold Dvořák *8. 9. 1841 v Nelahozevsi – †1. 5. 1904 v Praze).

Slavný skladatel jezdil na Sychrov se svou rodinou na letní pobyty za přítelem, patronátním komisařem panství Rohanů, Aloisem Göblem, mimo jiné též členem Zpěváckého spolku v Turnově. Na počátku Mistrových návštěv Sychrova byl ještě neznámým violistou Prozatímního divadla, při pozdějších již známým a uznávaným světovým skladatelem. Při zdejších letních pobytech v letech 1877–1880, 1892, 1894 a 1896 A. Dvořák nezhálel. Vytvořil zde několik děl, především drobné duchovní skladby; v létě roku 1878 tu složil převážnou část slavného houslového koncertu a-moll. Spolupracoval a vystupoval též s místním Zpěváckým spolkem v Turnově. Ten po Mistrově smrti v roce 1904 přijal název Zpěvácký spolek Antonín Dvořák (dále jen ZSAD). Pamětní deska s portrétem skladatele byla odhalena při 110. výročí Dvořákova narození a 90. výročí trvání ZSAD v dubnu 1951. Jejím zhotovitelem na podnět ZSAD byl akademický sochař Antonín Hrdlička, žák Myslbekův. Dvořákův festival, významnou kulturní akci, pořádá společnost České doteky hudby Em-Art, o. p. s., a to nejen v Sychrově a Turnově, ale také v dalších dvaceti místech Libereckého, Středočeského, Královehradeckého a Pardubického kraje.

Text na pamětní desce umístěné na někdejší správní budově zní:

ZDE U PŘÍTELE ALOISE GÖBLA
BÝVAL HOSTEM A TVOŘIL
ANTONÍN DVOŘÁK
VĚNOVALY SPOLEČNOST ANTONÍNA DVOŘÁKA V PRAZE
A ZPĚVÁCKÝ SPOLEK ANTONÍN DVOŘÁK V TURNOVĚ
K 110. VÝROČÍ MISTROVA NAROZENÍ V ROCE 1951

HRANIČNÍ KÁMEN OKRESŮ TURNOV A ČESKÝ DUB

Obnovený žulový kámen s novou tabulkou stojí u silnice na okraji Radimovic, při vjezdu do obce od Sychrovského zámku.

Text na tabulce zní:

HISTORICKÝ HRANIČNÍ MEZNÍK
OKRESŮ TURNOV A ČESKÝ DUB

SEDLÁČEK BOHUMIL (obr. 1)

Malá pamětní tabulka na zámecké zdi v blízkosti Zámecké restaurace označuje místo smrti nadlesního ve výslužbě.

Text na tabulce zní:

BOHUMIL SEDLÁČEK

nadlesní v. v.

† 11. IV. 1925

SOUSOŠÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO, SV. VAVŘINCE A SV. FLORIANA

Ve směru od zámku při vjezdu do Radimovic stojí nápadné sousoší. Nepodařily se mi dosud zjistit žádné okolnosti zřízení této památky, ale dle umístěného erbu knížecího rodu Rohanů na soklu sochy sv. Jana Nepomuckého se pravděpodobně jedná o dílo z poloviny 19. století.

POMNÍK OBĚTEM 2. SV. VÁLKY

(obr. 2)

V Radimovicích stojí uprostřed ostrůvku na křižovatce silnic do Jiviny a Třetí pomník věnovaný třem místním obětem světové války.

SV. BARBORA

Sochu z počátku 18. století nechal na rozcestí mezi Glorietem a Červení, Radimovicemi a Kotlem postavit rytíř, resp. generál František Lamott z Frintropu (Franciscus Lamott de Frintrop) z nedalekého zámku v Sychrově – tehdy ještě ze Svojkova (Lamottové zde sídlili zhruba v letech 1669 až 1740). Dle místní tradice byla socha postavena buď na počest smíru po válkách francouzských, nebo na památku vyhraného zde souboje v den sv. Barbory. Na soklu jsou ze všech čtyř stran nápisy v latině, češtině i němčině.

GLORIET (obr. 3)

Západně nad zámek se vypíná nevysoký vršek, zvaný Hrobka (Panská hrobka). Takových kopečků najdeme v okolí několik, nejbližší je Zamlova hrobka mezi Žďárkem a Jílovým. Hrobka u Sychrova však byla upravena při „rohanské“ přestavbě zámku s okolím a byla změněna v park, dokola ohrazena plotem a na čedičových kamenech uprostřed srovnaných (babylon) byl postaven jednoduchý dřevěný letohrádek. Klíč od branky do parku měl jistý pan Véla z Červenice č.p. 2. Za dozor dostával 1/2 kopy otýpek a trávu, za úpravu měl denní plat. Později Hrobka zpustla a po převratu (1918) ji koupil pan Kynský z nedaleké obce Kamení. V té době byl park vykácen a pořádaly se zde různé oslavy, největší byla oslava mistra Jana Husa v roce 1919. V plánu bylo postavit na kopci Husovu mohylu, což se nakonec nepodařilo, protože Kynský pozemek pro stavbu mohyly nepřenechal.

Místo ní zde byl otevřen čedičový lom, z jehož kamene se postavila řada silnic v okolí a ze kterého se v druhé polovině 20. století stala skládka odpadků. Na konci 20. století byl lom „upraven“, skládka byla zavezena zeminou, ale mezitím vzrostlý les akátů znemožnil výhled ze zbytku vrcholu, na němž lze dodnes nalézt pozůstatky srovnaných čedičových kamenů někdejšího Glorietu. (Na mapách a v různých průvodcích bývá Gloriet zaměňován s oranžérií v zámeckém parku)

LAURIN VÁCLAV

V malé vsi Kamení nedaleko Sychrova se v domě č.p. 9 narodil 27. září 1865 náš významný automobilový konstruktér, spoluzakladatel motorismu v českých zemích, Václav Laurin. Vyučil se v Mladé Boleslavi, kde později pracoval jako zámečník. Po jeho setkání s knihkupcem Václavem Klementem se oba rozhodli, že začnou opravovat jízdní kola. O něco později, v roce 1895, založili továrnu na výrobu jízdních kol (Slavia), po dalších třech letech již kola osazovali pomocným motorkem a v roce 1899 započali s výrobou motocyklů. Vyrábět automobily (Laurin & Klement) začali v roce 1905, po dalších dvou letech se firma změnila na akciovou společnost a stala se největší automobilkou v tehdejší Rakousku-Uhersku. Později přijala název Škoda. Václav Laurin byl skromný a tichý člověk, věnoval se především technice a konstruktérství. Zemřel 3. prosince 1930.

Nápis na pamětní desce umístěné na rodném Laurinově domě zní:

V TOMTO DOMĚ SE NARODIL
27. 9. 1865
VÁCLAV LAURIN
PRŮKOPNÍK MOTOCYKLOVÉ A AUTOMOBILOVÉ
VÝROBY V ČECHÁCH,
SPOLUZAKLADATEL AUTOMOBILKY
V MLADÉ BOLESLAVI

Níže je umístěna destička s nápisem:

VĚNOVALA OBEC PĚNČÍN
A FIRMA JELÍNEK – LAURETA

KŘÍŽ A KAPLE V KAMENÍ (obr. 4)

V obci Kamení najdeme v těsném sousedství ještě dvě nedávno opravené památky. Jedná se o kříž z roku 1837 (kříž kovový/sokl pískovec) s nápisem vpředu:

JÁ JSEM
VZKŘÍŠENÍ A ŽIVOT.
Jan X. v. XXV.

a v zadní části:

TENTO KŘÍŽ JEST
Z NÁKLADU OBECNÍHO
POSTAVEN ROKU
1837.

Druhou památkou je zděná kaple stojící u silnice.

KAPLE P. MARIE

V nedaleké vsi Zásada stojí na rozcestí kamenná výklenková kaplička, osazená dřívě soškou trůnící P. Marie s Ježíškem (trůnící Madona). Dnes je ve výklenku svatý obrázek s andělem.

KAPLE P. MARIE (obr. 5)

Zděná výklenková kaplička stojí na okraji Dlouhého háje, při modře značené cestě do Vlastibořic. Dle ústního podání byla snad postavena na počátku 20. století z nákladu jedné sousedky z nedaleké obce Červenice.

ČERMÁK VOJTĚCH (obr. 6, 7)

Vysoký litinový kříž v Doubském lese byl postaven na památku panského hajného, kterého na tomto místě smrtelně postřelil pytlák Táborský.

VLASTIBOŘICE (obr. 8)

Obec západně od Sychrova, kde se snad na počátku 14. století jako první usadil jistý Vlastibor a jehož prvním doloženým potomkem byl Slavibor z Vlastibořic, kterému ves patřila roku 1379. Sídlił v tehdejší tvrzi, jejíž skromné pozůstatky se nedaleko kostela sv. Kateřiny dochovaly dodnes (tvrz stála ještě v roce 1424, ale roku 1483, když připadla králi, byla již pustá).

Kostel sv. Kateřiny, původně románský, byl postaven ve druhé polovině 12. století, později několikrát přestavovaný, goticky i barokně. V kostele se mimo jiné nacházejí čtyři náhrobky patřící rodu Kyjů z Kyjova, Kateřině z Kyjova, jejímu muži Janu z Kyjova, zemřelým v jeden den *LETA 1580 W PATEK PO SWATEM BARTOLOMEGI...* a jejich vnučkám Kateřině (†1616) a Marii Rosině (†1619).

Na hřbitově, rozprostírajícím se kolem kostela, najdeme řadu zajímavých náhrobků, a také jeden snad sem z okolí přenesený kříž (kříž kov., sokl pískovec) s reliéfy sv. Jiří, sv. Anny a sv. Floriana.

ZVONICE

Původní stavba pocházela zřejmě z 16. století. Ta nynější je z roku 1671 (což dokazuje též nápis na trámu „Jan Robynků, mladší ... postavil ... léta Páně 1671“). Další opravy se zde udály v roce 1677 (vyryto do trámu v patře zvonice), v roce 1762.

Jedná se o čtyřbokou, stupňovitou, dřevěnou roubenou stavbu, dosahující výšky 17 m. Byla postavena z dubového dřeva. Uvnitř jsou tři zvony, Václav je z období kolem roku 1450, další dva jsou z roku 1927, protože původní byly zrekvírovány v první světové válce.

KŘÍŽ MISIJNÍ

Vedle vchodu do areálu kostela sv. Kateřiny stojí vysoký železný kříž na nízkém pískovcovém soklu, na jehož přední straně čteme nejprve:

Památka / na sw. Misii / L. P. 1866 – tento nápis byl na sokl doplněn dodatečně, původní nápis je níže: *Ga gsem Wzkrříšení / i život / Ian kap. 11. wer. 25. / 1848.*

BOŽÍ MUKA* – (Bílý kříž)

Na jižním okraji obce, u silnice do Pěncína, stojí zajímavý červenobílý sloup. Na jeho podstavci můžeme číst ze strany západní:

GA GSEM CESTA / PRAWDA A ŻIWOT / Ian XIV, VI..

Na opačné straně pak čteme:

OD / CTNYCH OSADNIKVW / ZDEGSICH / ZNOWV POSTAWENO.

PANNA MARIE BOLESTNÁ*

O několik desítek metrů dále od obce stojí při silnici socha světice z roku 1911. Vpředu čteme: *Dokud žiji dík Marii / vzdej den každý duše má / k její chvále neustále / zpívej duše skroušená / 1911.* Socha krytá stříškou nebyla v nejlepší kondici. Nyní zde stojí její kopie, provedená ve stejném stylu. Zásadní změna nastala v zasvěcení, zatímco na hrudi původní P. Marie je zobrazeno sedm mečů, nebo dýk, tedy sedm ran, znázorňujících: 1. Simeonovo proroctví, 2. útěk do Egypta, 3. Jidášova zrada, 4. nesení kříže, 5. ukřížování, 6. snímání z kříže, 7. kladení do hrobu. Na hrudi nové sochy je meč pouze jeden, znamená tedy zasvěcení Panně Marii Bolestné.

SV. JAN NEPOMUCKÝ

Socha z roku 1738 stojí v horní části obce. Na soklu vzadu stojí: *ANNO 1738 F. I. F.*

KŘÍŽE U VLASTIBOŘIC

Dodnes zde stojí dva kříže, jeden „Na Přívoze“, severně nad obcí, při silnici na Nechálov. Kříž bez nápisu (kříž kov. / sokl pískovec) je opravený.

Jinak je to s křížem vpravo pod silnicí z Vlastibořic do Jiviny. Ten má puklou hlavici a ulomený litinový kříž.

KAPLE SV. VÁCLAVA (obr. 9)

Jivina, nevelká obec vysoko nad údolím Mohelky, se může pyšnit působivou stavbou kaple. Ta je ve štítové stěně doplněna o hodiny, což u kaplí nebývá obvyklé.

PANNA MARIE – IMMACULATA

(obr. 10)

Socha z roku 1748 stojí mezi stromy vlevo u cesty za kaplí sv. Václava v Jivině. Byla naposledy opravována v roce 1993.

POMNÍK OBĚTEM 1. SV. VÁLKY

Na hřbitově mezi Jivinou a Červenicí stojí břechtanem obrostlý pomník obětí světové války z okolních obcí a osad – Jivina, Radimovice, Kamení, Rybník, Červenice, Husa, Sychrov a Třtí. U názvu každé obce jsou uvedena jména padlých, jen u Sychrova není žádné.

KŘÍŽ V ČERVENICI*

Poslední popisovanou památkou v této oblasti je kříž (kříž kov. / sokl pískovec) nedaleko křižovatky v Červenici (dříve Malé Háji). Na soklu zepředu schází deska s nápisem.

Zpráva z výpravy:

Památky nejsou řazeny dle směru výpravy Okolo Sychrova, konané 11. května 2013. Při této výpravě jsme nově objevili pomníček Bohumila Sedláčka. Členové výpravy upravili Čermákův kříž tak, aby nedošlo k jeho dalšímu poškození, na vlastibořském hřbitově jsme vyhledali náhrobky řezbáře Petra Buška, autodopravce Jaroslava Tomsy a spisovatele Karla Maška.

*) Takto označené památky jsme při společném výletu nenavštívili.

Použité prameny:

HANUŠOVÁ, Jitka. *Dějiny Vlastibořic v 17. století a postavení obce ve svijanském panství*. Od Ještěda k Troskám, ročník XI. (XXVII.) číslo 4, str. 265.

KOLEKTIV. *Sychrov, státní zámek a památky v okolí*. 1960.

PRYL, Josef Zdenko. *Průvodce Českým rájem*. 1898.

SKRUŽNÝ, Ludvík. *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*, 1996.

ZAJÍCOVÁ, Jana. *Antonín Dvořák na Turnovsku*. Od Ještěda k Troskám, ročník XI. (XXVII.) číslo 2, str. 76.

Wikipedie, otevřená encyklopedie.

www.vlastiborice.cz

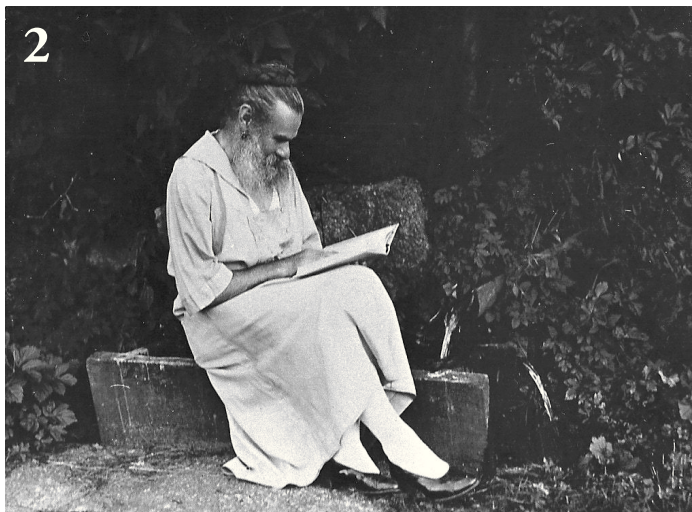
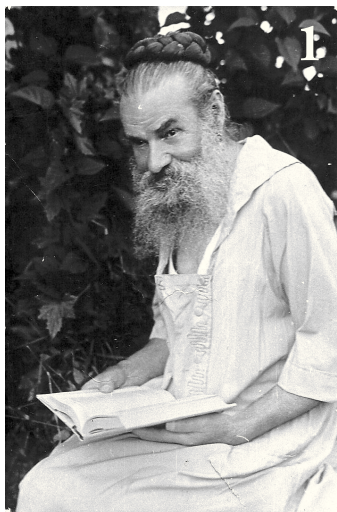
www.pencin-obec.cz

Josef Pattermann – Coupmón

Dietmar Lauer, Desná v Jizerských horách

Tento muž, ve své době značně proslulý, se narodil 17. května 1852 v jedné z polubenských částí, v Kořenově čp. 6. Pocházel z velmi chudé rodiny a jeho domek byl na spadnutí. Po skončení školní docházky se učil sklářskému řemeslu v Riedlových sklárnách v Polubném. Povinnou vojenskou službu vykonával v letech 1873–1875 u c. k. dragounů v Brandýse. Vážný úraz při jízdě na koni, který ho málem stál život, však jeho službu v armádě předčasně ukončil. Po návratu nastoupil do sklárny na Jizerce jako tahač skleněných tyčí. Ale ani tady se mu nedařilo, při této nebezpečné práci přišel o jedno oko. Potom se živil různě, pracoval jako kameník, pokrývač, v lese kácel stromy.

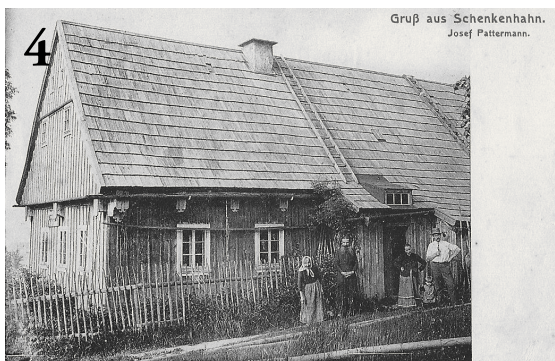
Při hledání trvalejšího uplatnění si vzpomněl na svou vojenskou službu, kde byl pomocníkem lékaře regimentu, a při několika pobytech v nemocnici přišel na myšlenku zabývat se léčitelstvím. Hodně potřebných vědomostí získal od své matky, která byla známou bylinkářkou, další znalosti nabyt pečlivým studiem odborné literatury. Mimoto slíbil Panně Marii, která se mu jednou zjevila ve snu, že se bude nadále věnovat službě nemocným a chudým lidem. Od této doby se cítil zvláštním a vyvoleným. Nechal si narůst vous, své dlouhé vlasy splétal do copu, který mu sahál až po pás, začal chodit v ženském oblečení. Proto také získal přezdívku Copatý

muž, v německém jizerskohorském nářečí Zoupmon (na obr. 1, 2, 3, 4 je Josef Pattermann a jeho dům).

Pattermann byl velmi zbožný a pravidelně navštěvoval mše svaté. Jeho vzezření ale budilo nevšední pozornost, větší než kázání kněze, proto mu byl vstup do kostelů nakonec zakázán. Pattermann však zůstal své víře věrný. Denně za ranního kuropění – v létě i v zimě – se chodil modlit k asi 3,5 km vzdálenému Hütterovu kříži pod Štěpánkou.

Své nemocné příliš dlouho neprohlížel, nechal si jen podrobně vylíčit potíže, které je sužovaly. Odešel do komůrky, odkud po chvíli přinesl různé lektvary, bylinky nebo mastičky. Přestože pomohl mnoha lidem, byl nějaký čas vězněn za šarlatánství. Nenechal se však odradit a se svojí užitečnou činností neskončil. Za své léčení nechtěl v žádném případě peníze, žil jen z dobrovolných příspěvků, a proto také nikdy nezbohatl.

Jeho dům byl plný kuriózních předmětů, lahví, skleniček a krabic všech možných velikostí, na stěnách visela řada tikajících hodin a spousta svatých obrázků. Chytil a také vykupoval zmije, které potom před svým domem sušil. Tuto službu nemocným a chudým vykonával až do svého vysokého věku, dožil se úctyhodných 84 let. Zemřel osamocen 15. prosince 1936, ale na jeho poslední cestě na hornopolubenský hřbitov jej doprovázely davy lidí.

O pomníček Josefa Pattermanna na hřbitově v Horním Polubném pečují více než 30 let, ale tentokrát bylo již potřeba provést větší opravu. Vzal jsem ho proto domů, vyměnil jsem hlavní nosný trámek, provedl nové nátěry a opravil stříšku. Na své místo jsem ho vrátil 4. července 2013 (obr. 5).

Hlavní informace jsem čerpal a z němčiny přeložil z článků Wenera Schinka a Klause Dietera Körbera.

Rok 2013 je jubilejní i pro Ruské kříže

Bohumil Horáček, Mladá Boleslav

Letošek je v Jizerských horách ve znamení dvoustého napoleonského výročí. Nejprve jsme si připomněli jubileum možného příchodu pytláka Hennricha na Střední jizerský hřbet, v srpnu byl slavnostně odhalen opravený pomník věnovaný obětem vojenského střetu v Tongrundu, a nyní je čas připomenout, že se magický rok 1813 týká i Ruských křížů. Nacházejí se v odlehlé části Jizerských hor, nedaleko břehu řeky Jizery, na jižním svahu Sporného území neboli Strittstückeru. Vždyť právě zde se podle pověsti před 200 lety utopila dvoučlenná kozácká hlídka i s koňmi.

Příběh o kozácích tonoucích pomalu v chladné jizerské rašelině, zní velice tajemně a dramaticky, pravdivý základ ale s největší pravděpodobností nemá. Ruská armáda sice severním pomezím Jizerských hor a Frýdlantským výběžkem v roce 1813 procházela, když pronásledovala ustupující francouzskou armádu, vojáci si však zcela určitě vybrali pohodlnější terén než jizerské močály.

S mnohem racionálnějším vysvětlením původu názvu Ruských křížů přišel v roce 1938 hejnický kronikář Josef Bennesch. Ve svém článku v Reichenberger Tagesbote uvádí, že tajemné hroby s křížky na vrcholech jsou dílem dětské hry. Děti lesních dělnic zdobily křížky vyvýšeniny z hlíny, do kterých se v podmáčeném terénu sázely mladé stromky. Křížků muselo být více, neboť i dnešní název pomníčku je uváděn v množném čísle.

Jak se ale výsledek dětské hry propojil s pověstí o utopené ruské hlídce? Ta se prý v okolí Jizery vyprávěla již od dob napoleonských válek. Možná stačilo málo – náhodný poutník mohl při cestách horami „hřbitov“ pod Sporným územím objevit a spojit svůj náález s dávnou pověstí. Možná, že lesníci vypustili legendu mezi obyvatele hor záměrně – přirozený strach pak bránil vstupu k jizerským močálům a ochránil tak mladé stromky před poničením. Dnes už se nám asi nepodaří zjistit, jak to skutečně bylo.

Kříž v mírném svahu nedaleko horního toku Jizery byl vždy znovu, třeba i v té nejprostší formě, obnoven. Patrně zde dříve bylo těch křížů více, i na Matouschkově mapě najdeme vyobrazeny dva vedle sebe. Dnes zde stojí kříž jediný, v září 2010 opravený Spolkem Patron. A zatímco ho v roce 1960 objevil Miloslav Nevrlý na vyprahlé pasece, dnes jej musíme hledat ve vzrostlém lese.

Chodím sem nejraději od zemské hranice, z míst zvaných Strittstück. Je to zajímavější cesta než od Předělu a Jizery. Kříž se odtud nedá tak snadno najít, o to více času zbývá na přemýšlení o kozácích, kteří možná stejnou cestou sjížděli k Jizeře, vstříc své smrti v tajemném močálu. Pokud se to skutečně stalo, tak od jejich poslední cesty uplynula letos právě dvě století.

Popisky k fotografiím:

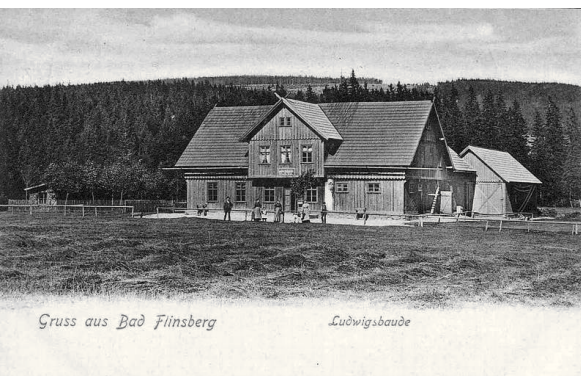
1. Skupinka výletníků u Ruských křížů v roce 1966 (Foto Dietmar Lauer)

2. Ruské kříže v hustém porostu v jubilejním roce 2013 (Foto Bohumil Horáček)

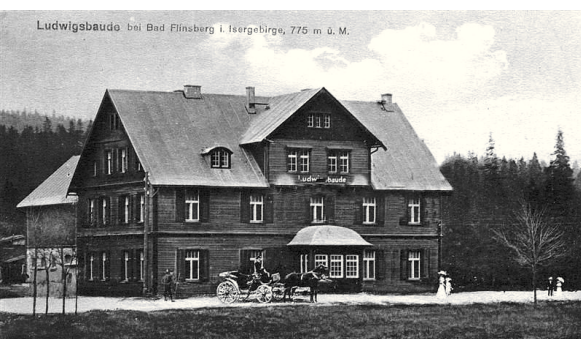

Byla jednou jedna chata...

Otokar Simm, Jablonec nad Nisou

Ludwigsbaude - stará chata (cca 1910)

Chata postavená po požáru starého stavení (asi 1915)

Ludwigsbaude kolem roku 1920

Po hraběti Ludwigu Gotthardu Schaffgotschovi, pánu na Kynastu a Greiffensteinu (1842–1891), se jmenovala *Ludwigsbaude*. Byla postavena v letech 1886–1887 v širokém sedle, na rovinatém místě zvaném *Grafentafel* (Hraběcí tabule). Sedlo propojuje dva souběžné hřebety – Vysoký jizerský na západě a Kamenický na východě a nachází se zde i prameniště Kwisý a Malé Kamienné. Každá z těchto říček sice teče nejprve na opačnou stranu, ale nakonec obě skončí v náruči řeky Bobru.

Ačkoliv v té době šlo o téměř zapomenuté místo a okolní lesy se zdály být nekonečné, vliv turistiky se již začínal i tady projevovat. Proto zde už před postavením Ludvíkovy boudy zřídil *Riesengebirgsverein* (Krконоšský horský spolek, dále RGV) přístřešek, který měl pocestné chránit před nepohodou.

Roubenou přízemní chalupu se šindelovou střechou dala vrchnost postavit u nové lesní komunikace, která vedla údolím zmíněných potoků a spojovala lázně *Flinsberg* (Świeradów-Zdrój) s *Petersdorfem* (Piechowice). Zpočátku chata sloužila hlavně k odpočinku lesnického personálu a povozníků, kteří zde měli k dispozici větší místnost. Pro lovecké hosty tu byla menší světnice

a v podkroví i několik jednoduše zařízených pokojů.

Je logické, že se brzy projevila i potřeba poskytování pohostinských služeb. Ty byly od počátku svěřeny mladé manželské dvojici Amálii a Wilhelmu Krebsovým, které si návštěvníci brzy oblíbili pro jejich přívětivost a vstřícnost. Krebsovým se tady narodilo čtrnáct dětí, z nichž tři zemřely, zbývající prý byla samá děvčata. Těžké časy pro Krebse nastaly po předčasné smrti manželky.

Hostinec byl na této straně hor jediným nástupním místem k cestě na stále oblíbenější vyhlídkový Hochstein (Vysoký kámen). Výletníci sem přicházeli či přijížděli v kočárech téměř výhradně z Flinsbergu a šlo převážně o lázeňské hosty. Mohli si zde najmout průvodce, vypůjčit jezdeckého koně, anebo se dokonce na hřebeny nechat vynést na nosítkách.

Tak uplynulo prvních 25 let Ludvíkovy boudy, dalších se ale chata dočkat neměla. Na podzim roku 1911 přiletěl na její střešinu červený kohout a chata lehla popelem. Její vzhled naštěstí zůstal zachován na řadě starých pohlednic.

V té době byl již majitelem rozsáhlých lesů syn předchozího, říšský hrabě Friedrich Schaffgotsch. Ten se rozhodl, že zaniklou Ludvíkovu boudu bez otálení obnoví. A tak již v roce následujícím zde stálo nové modernější pohostinství, které současně sloužilo jako hraběcí lovecký zámček. Hrabě sám

Chata před rokem 1920. Později byla na boční straně přistavěna prosklená veranda.

Lešná chata v červnu 2013

V srpnu jsme na místě staré chaty objevili jen srovnané místo

byl totiž vášnivým lovcem a často pobýval celé týdny ve svých revírech. V nové chatě měl zařízen pohodlný byt propojený s hospodářskými místnostmi. Hrabě si sem často zval urozené hosty. K hlavnímu stavení byla připojena i řada pomocných budov.

Ačkoli první světová válka chatě a turistice rozhodně neprospěla, nastal po jejím skončení nový rozmach. Ludvíkova bouda byla čím dál častějším cílem turistů, kteří zde nacházeli jak občerstvení, tak ubytování. Ve druhé polovině 30. let se začalo s budováním tzv. *Sudetské silnice*, která nahradila již nevyhovující lesní cestu. Silnice spojující *Flinsberg* se *Schreiberhau* (Szklarska Poręba) procházela přímo kolem boudy. Tím samozřejmě provoz ještě výrazně zhoustl. Lokál dosud obhospodařovala rodina Krebsových. Když v roce 1936 uveřejnil Josef Siebelt, lázeňský lékař a propagátor turistiky z Bad Flinsbergu, v časopisu *Der Wanderer im Riesengebirge* příspěvek napsaný k padesátiletému výročí Ludvíkovy boudy, patřil Wilhelm Krebs k nejstarším členům RGV a byl současně i jedním z nejdéle sloužících nájemců v RGV.

Za druhé světové války nastal opět útlum turistického ruchu a byli zde údajně ubytováni pracovníci Říšské pracovní služby (RAD). Po válce došlo k odsunu německého obyvatelstva, avšak provoz chaty byl ještě počátkem 50. let zachován, ale poté došlo k přeměně zařízení na dětskou ozdravovnu. Zdravým vzduchem se zde léčili pacienti s tuberkulózou. Správci chaty byli v té době po řadu let Konstantyn a Celina Łazarkiewiczovi, rodiče polského režiséra Piotra Łazarkiewicze (1954–2008), který zde v roce 1979 natočil krátký film *Dom na rozdrużu*.

Další využití našla chata v podobě rekreačního objektu. Z té doby zřejmě pochází název *Leśna Chata*. Ke konci ji využívali jako ubytovnu lesní dělníci *Nadleśnictwa Świeradów*. Bývalé oblíbené horské pohostinství ale už jen chátralo a jeho konec se neodvratně blížil.

Když jsme v roce 1998 vydali knihu *Album starých pohlednic Jizerských hor*, napsal jsem u obrázku staré *Ludwigsbaude*, že „její dnešní stav je žalostný“. Navštívil jsem ta místa potom ještě vícekrát a obrat k lepšímu jsem rozhodně nečekal. Její majitel zjevně nejevil o objekt žádný zájem. Minulou zimu jsme odkudsi z hřebene zahlédli, že se zřítíla přední část budovy.

Letos jsem v těch místech byl zatím dvakrát – 15. června a 6. srpna. Zatímco poprvé jsem mohl ještě vyfotit zříceninu chaty, podruhé zde bylo již pouze srovnané místo a zbytky starého oplocení. Tak skončila jedna chata, která déle než sto dvacet let patřila k Jizerským horám.

Skrytý pomník německého podnikatele

Otokar Simm, Jablonec nad Nisou

Navštívíte-li příležitostně polské lázeňské město Świeradów-Zdrój, můžete se pokusit o nalezení pomníku Julia Karla Pintsche. O jeho postavení se zasloužil odbor Krkonošského horského spolku z Bad Flinsbergu (dřívější pojmenování Świeradówka) v roce 1913. V srpnovém čísle spolkového časopisu, který se jmenoval *Der Wanderer im Riesengebirge* (vycházel v letech 1881–1943), se můžeme v roce 1913 ve zprávě známého lázeňského lékaře Dr. Josefa Siebelta dočíst:

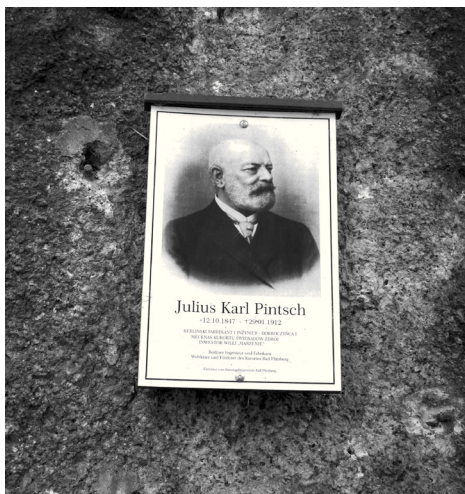
„Dne 28. června posvětil místní odbor Krkonošského horského spolku ve Flinsbergu památník, který věnoval svému zesnulému čestnému členu, tajnému komerčnímu radovi Juliu Pintschovi. Daleko za hranicemi své vlasti známý velkopřůmyslník v odvětví osvětlení hledal a nacházel po 20 let zotavení v Bad Flinsbergu, kde si pořídil nádherný dům. Velká láska a náklonnost k Jizerským horám jej velmi brzy přivedla do místního odboru Krkonošského horského spolku, jehož snahy ve všech směrech podporoval s otevřenou rukou. Bohužel zastihla tohoto věrného mecenáše horského spolku v lednu 1912 předčasná smrt. Spolek pověřil slezského sochaře profesora Johannese Boeseho v Berlíně, známého tvůrce památníků císaře Viléma v Legnici, v Poznani a mnoha dalších uměleckých děl, vytvořením jednoduchého a důstojného pomníku. V obklopení přírodních kamenů se zvedá obrovský balvan, na kterém je připevněna bronzová, výtvarně mimořádně zdařilá podobizna zvěčnělého. Pomník dobře ladí s okolím a je připomínkou muže, který s dojemnou láskou a neochvějnou věrností přilnul k našim horám.“

Jedna ze starších verzí odznaku Krkonošského horského spolku

Současný stav pomníku Julia Pintsche

Fotografie umístěná na pomníku

*Pintschova vila, dnes hotel Marzenie
v Lázních Świeradów*

Realizovala i stavbu zdejšího lázeňského domu, dokončeného v roce 1899.

Opravený, památkově chráněný objekt vily Marzenie stojí uprostřed parku s fontánou a dnes v něm najdeme hotel. Komplex je volně přístupný a nachází se v ulici Asnyka.

Také pomník Julia Pintsche stojí ve Świeradówě dodnes, několikametrový balvan nikdo zničit nedokázal, ovšem bronzový reliéf zmizel zřejmě už před mnoha lety. Památník

Kdo byl onen průmyslový magnát? Narodil se 12. října 1847 v Berlíně a zemřel 29. ledna 1912 tamtéž. Po vysokoškolských studiích na berlínské Královské průmyslové akademii nastoupil v roce 1870 do firmy založené jeho otcem. Zabýval se především problematikou výroby a využití plynu a pod jeho vedením byla mj. postavena plynárna v Žatci. V roce 1879 převzal spolu se svými bratry Richardem a Oskarem vedení firmy a od té doby se věnoval též zařízením sloužícím loďní námořní orientaci, zejména světelným bójím. Ty byly ve firmě vyvinuty již dříve a byly využity např. v Suezském průplavu (dokončen 1869). Během pracovní cesty Ruskem byl Julius K. Pintsch vyzván, aby zavedl námořní signalizaci mezi Petrohradem a Kronstadtem ve Finském zálivu. Za to mu byl v Rusku udělen záslužný Řád sv. Stanislava. Na svém vrcholu firma zaměstnávala 1500 osob a měla pobočky ve Frankfurtu, Vídni či ve Vratislavi. V transformované formě existuje dodnes.

Julius K. Pintsch byl úspěšným a zámožným mužem. Mohl si tudíž se svojí ženou Hedvikou dovolit v Bad Flinsbergu stavbu honosné rezidence nazvané Traum, (Sen, polsky Marzenie). Secesní vila byla postavena v roce 1901 v tzv. švýcarském stylu uplatňovaném hlavně u selských dvorů, paláců či horských lázeňských penzionů. Je dílem berlínských architektů Cremer & Wolffenstein, která pro rodinu Pintschů vybudovala i další objekty v Německu.

stál kdysi jistě v důstojném prostředí, dnes je však dost těžko naležitelný. Stojí v náletovém lese vysoko nad západním okrajem města. Dojdeme k němu nejsnáze tak, že z města vystoupáme velmi strmou a značně rozbitou ulicí Bronisława Czecha až na její horní konec. Nad jednou z krásně opravených vil se ulice stáčí doleva a promění se v cestu. Po ní, již po vrstevnici, dojdeme zakrátko k pomníku. Místo bronzové plastiky je na něm umístěna fotografie s polsko-německým nápisem. Jistým paradoxem je, že muž na fotografii je zřejmě Juliův starší bratr Richard. Tak to alespoň uvádějí webové stránky Německé strojírenské společnosti <http://www.dmg-berlin.info/page/history/ehrenmitglieder.php>, kde je Richard vyobrazen mezi čestnými členy.

Novinkou je vytesaný reliéf na přilehlém žulovém balvanu, na kterém je kromě jména pokus o zobrazení majáku. Podobných opracovaných kamenů najdeme v polské části Jizerských hor i Krkonoš mnoho. Slouží jako kontrolní místa dětské poznávací soutěže.

Při hledání se vám může dobře osvědčit plán města Świeradów-Zdrój / Bad Flinsberg, 1 : 10 000. Lze ho koupit v kterémkoliv stánku ve městě.

Pomníček věnovaný lesníkům a lesům

Ladislav Řezáč, Tanvald

Ve čtvrtek 18. července 2013 přibyl v Jizerských horách další pomníček, který je věnován všem lesníkům, kteří se zasloužili o to, že lesy v Jizerkách jsou zase zelené. Pomníček se nachází na vrcholu Jezdecké cesty mezi Souší a Jizerkou. Postaven byl na počest dobré práce bývalých i současných lesníků a odhalil ho hejtman Libereckého kraje, Martin Půta, spolu s dlouholetým šéfem lesních závodů Nisa a Frýdlant, Petrem Žabou. Slavnost se uskutečnila při příležitosti tradičního setkání lesníků-seniorů a zúčastnilo se jí na padesát zasloužilých lesníků nejen z řad důchodců.

„Pamětní deska patří lesníkům, kteří v období minulých desítek let dobře hospodařili nejen v lesích Jizerek, ale v celém Libereckém kraji. Je připomínkou a poděkováním těm, kteří o naše lesy pečovali celý život“, řekl při zahájení Ludvík Řiřáč, ředitel Lesů ČR v Liberci. (Citováno z článku *V Jizerkách přibyla pamětní deska – lesníkům a lesům*, uveřejněného v Jabloneckém deníku z 20. července 2013).

MĚSTO NOVÉ MĚSTO POD SMRKEM

POZVÁNKA

Vážená paní, vážený pane,

dovolujeme si Vás tímto pozvat na **Horskou slavnost**
k 10. výročí otevření rozhledny na Smrku,
která se bude konat **v sobotu 21. září 2013** na hoře Smrk.

Program

11:00 hodin – odhalení bronzové repliky původního reliéfu
na Pamětním kameni Th. Körnera – Spolek Patron
12:00 hodin – odhalení pamětní desky Ing. Karla Jeřábka
na rozhledně – město Nové Město pod Smrkem

- vystoupí skupina Zlatý Holky a Trubačský kroužek z České lesnické akademie Trutnov
- v prodeji bude publikace vztahující se k rozhledně a hoře Smrku
- účastníci obdrží pamětní list s příležitostným razítkem
- občerstvení zajištěno

Ing. Pavel Smutný
starosta města

Pozvánka na výlet K Hennrichovu kříži

Výlet se koná v sobotu 28. září 2013. Sraz všech účastníků v 10.00 hodin na parkovišti u chaty Smědava (příjezd autobusu v 9:47 hodin). Výpravu povede Bohumil Horáček.

Trasa: Smědava – Předěl – Ruské kříže – Zelený kámen – Hennrichův kříž – Pytlácké kameny (zde oficiální ukončení akce a individuální odchod buď zpět na Smědavu, nebo na Jizerku).

Odhalení opraveného pomníku v Tongrundu

Günter Menzel, Liberec

V sobotu 3. srpna 2013 byl v okrajové části Frýdlantu, zvané Tongrund, slavnostně odhalen celkově zrenovovaný pomník věnovaný památce na šarvátky mezi napoleonskými a rakouskými oddíly, při nichž přišlo v roce 1813 na Frýdlantsku o život několik důstojníků a vojáků jak na jedné, tak i na druhé straně. Slavnosti, která se konala přesně v den 100. výročí prvního odhalení památníku, se zúčastnilo i několik členů našeho Spolku.

Více se lze dočíst v časopisu Krkonoše – Jizerské hory č. 8/2013; dostupné též na <http://krkonose.krnep.cz/>.

Popisky k obrázkům

- 1) Pohled na pomník před jeho odhalením a na přítomné diváky
- 2) Milan Götz, starosta obce Kunratice, při odhalení pomníku
- 3) Starosta Kunratic při slavnostním projevu
- 4) Detail nové pamětní desky (zadní strana časopisu Patron)

Patron

Informace přátel drobných památek
Jizerských hor č. 3/2013 (24. ročník)

Vydává Spolek PATRON, občanské sdružení se sídlem: Jiřetín pod Bukovou 104, Albrechtice v Jizerských horách, PSČ 468 43, IČO-64669807, bankovní spojení Fio banka Jablonec n. Nis., číslo účtu: 2900124622/2010, www.spolekpatron.bdnet.cz, šéfredaktor: Günter Menzel, technická spolupráce Otokar Simm, vydávání občasníku PATRON je povoleno OkÚ – Jbc – 941/34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů! Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do 29. 11. 2013 na adresu: Günter Menzel, Na Skřivanech 552, 460 15 Liberec 15 nebo [mailem: gmenzel@seznam.cz](mailto:gmenzel@seznam.cz)
„Tento projekt byl finančně podpořen Statutárním městem Jablonec nad Nisou“

Grafická úprava a tisk:

reklama-4u.cz
reklamní agentura

e-mail: info@reklama-4u.cz
www.reklama-4u.cz